

вами є наявність розвинених фондових ринків та фінансово-кредитної системи, адже без відповідного високого рівня фінансового розвитку ефективність інвестиційного процесу та його сприяння досягненню високих темпів економічного зростання істотно зменшується.

Отже, для досягнення стійкого економічного зростання, країни, зокрема ті, що не відносяться до числа високо розвинутих, повинні здійснювати адекватну вітчизняну політику, яка сприяє внутрішньому інвестуванню, та політику, спрямовану на залучення прямих іноземних інвестицій, поряд із політиками, що заохочують розвиток ефективних місцевих фінансових ринків та інституту фінансового посередництва.

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

О.В. Брежнєва-Єрмоленко, канд. екон. наук, доцент

М.А. Халявка, здобувач вищої освіти

Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське

В умовах глобалізації й посилення міжнародної мобільності капіталу, оцінювання рівня податкового навантаження банківського сектору набуває особливого значення, зокрема в умовах макро-економічної нестабільності, значних бюджетних дефіцитів та загострення боргових проблем.

Ігнорування податкових ризиків в процесі управління фінансами банківського сектору може призвести до суттєвих негативних наслідків як у вигляді прямих втрат за фінансовими санкціями, так і у вигляді втраченої економічної вигоди через прийняття неефективних управлінських рішень.

Податкове навантаження банку можна визначити як узагальнюючу характеристику впливу оподаткування на результати діяльності банку, що вказує на частку податкових платежів на користь держави (до бюджету та державних цільових фондів) [1, с. 47]. Здійснення податкової діяльності банку повинно забезпечувати не стільки мінімізацію податкового навантаження, скільки підвищення ефективності функціонування банку в цілому, враховуючи його цілі та завдання.

Безумовно, система оподаткування комерційних банків повинна виконувати не лише фіскальну функцію, а й стимулюючу – перерозподіляти кошти з фінансового сектору в сектор реальної економіки. Проте, у останні роки сформувався від'ємний фінансовий результат діяльності банківського сектору, що пояснюється значним обсягом відрахувань до резервів на можливі втрати від активних операцій. За даними НБУ, у 2017 році фінансовий результат роботи банків був від'ємним та становив 24360 млн грн., а у 2016 році збитки сягнули 159388 млн грн. [2]. Офіційні дані НБУ свідчать про уповільнення погіршення результатів діяльності банків України за результатами 2017 року, але, разом з тим, банківський сектор випадає з числа продуктивних платників податків і не виконує очікуване з огляду на їх оборот фіскальне навантаження.

Слід наголосити, що за кордоном велика увага приділяється податковому регулюванню та стимулюванню банківської діяльності. Прикладом податкового стимулювання є надання на законодавчому рівні дозволу на надання певних видів послуг, які дають змогу інвесторам скорочувати свої особисті прибуткові податки. До методів пільгового оподаткування банків за кордоном належать: зниження ставок оподаткування на тривалий час діяльності банку (наприклад, у Франції новоствореним банкам надаються пільги щодо сплати податку з компаній протягом п'яти років. Перші два роки податок взагалі не сплачується, на третій рік – лише 25 % ставки, четвертий рік – 50 %, п'ятий рік – 75 % і тільки на шостому році ставка становить 100 %); надання податкового кредиту; визначення неоподаткованого мінімуму доходів; повне звільнення банків від сплати податкових платежів. Найбільш відомим є звільнення від оподаткування відсотків, які виплачуються за позиками місцевих органів влади (США); податкові пільги окремим банкам, які надаються для їх підтримки та подальшого розвитку. У більшості країн при проведенні банками фінансових операцій, таких як благодійні відрахування, підтримка лікарень та передача коштів у різні фонди та релігійні організації не оподатковуються; пільги на окремі види витрат, які сплачуються у різні соціальні фонди [3, с. 68].

Найважливішими показниками для оцінки ефективності функціонування банківського сектору в динаміці є: доходи, витрати, витрати на сплату податків (податкові платежі), витрати на оплату праці, суми податкових зобов'язань (нарахованих та сплачених), вартість активів, що підлягають оподаткуванню, фінансовий результат. Дані показники є факторами, що формують податкове навантаження [4, с. 184].

Значні зміни Податкового кодексу України (ПКУ), що набули чинності з 01.01.2015 р., об'єктом оподаткування податком на прибуток банків визначають фінансовий результат до оподаткування, сформований за даними фінансової звітності відповідно до МСФЗ, відкоригованого на податкові різниці, які передбачені ПКУ [5].

Податкове навантаження з податку на прибуток у фінансовому результаті банку розраховується як відношення розміру сплаченого податку на прибуток до різниці між валовими доходами і витратами.

За офіційними даними НБУ, величина доходів банків, починаючи з 2015 року зменшується. Упродовж 2009-2011 років та 2014-2017 років спостерігався від'ємний фінансовий результат загалом по банківській системі України, проте значення цього показника, як вже зазначалось, значно зменшилось – у 6,5 рази з 159388 млн грн. у 2016 році до 24360 млн. грн. у 2017 р. [2].

Банківська діяльність була прибутковою лише у 2012-2013 роках, що підтверджується додатним значенням величини чистого прибутку – 4899 млн. грн. та 1436 млн. грн. відповідно. У 2016 році спостерігається колосальна збитковість банківського сектора України. З одночасним зменшенням доходів банків у 2016 році порівняно із 2015 роком на 4,3 %, витрати зросли майже на 32 %. Збиток на банківському ринку за 2016 рік склав близько 160 млрд.грн., що є надзвичайно високим показником збитку. За таких умов, коли більшість вітчизняних банків працюють у збиток (за винятком 2012 і 2013 років), розрахунок податкового навантаження є неможливим. Разом з тим, витрати з податку на прибуток у деяких роках мають додатне значення, що пояснюється тим, що деякі банки за результатами звітного періоду зафіксували прибуток, а отже сплатили до бюджету податкові платежі. Представлені дані відображають загальну ситуацію у банківському секторі України, а не конкретних банків, тому загальне значення фінансового результату більшості комерційних банків є від'ємним, що унеможливорює розрахунок податкового навантаження.

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок про те, що фіскальна неефективність для державного бюджету податкового навантаження банківського сектора та ухилення від оподаткування пов'язані з низькою рентабельністю комерційних банків (майже половина банків мінімізують свої прибутки), яка викликана хронічною збитковістю банківської системи і зростанням рівня недовіри до банківських установ з боку населення.

У зв'язку з тим, що прибуткові податки, які сплачують банки, зачіпають рівень достатності капіталу і знижують чистий дохід нерівномірно, доцільно внести зміни до податкового законодавства, які сприяли б отриманню певних банківських доходів. В умовах, коли потрібне цілеспрямоване вкладення коштів у реальний сектор економіки, такими доходами можуть виступати доходи банку від обслуговування пріоритетних галузей економіки. По-третє, необхідно посилити підтримку вітчизняних банків з боку держави, через запровадження диференційованих підходів до оподаткування. Це пов'язано із тим, що українські банки значно відстають за якісними і кількісними показниками від іноземних банків, а державно підтримка дозволить підвищити прибутковість вітчизняних банків та забезпечить підвищення фіскальної достатності податкової системи України. Отже, підсумовуючи зміни в механізмі оподаткування податком на прибуток, можна стверджувати, що в плані рівня податкового навантаження вони є позитивними для банків, але на фоні загальної складної ситуації в банківському секторі очікувано призведуть до прискорення падіння податкових надходжень до бюджету [3, с. 69].

Управління всіма напрямками діяльності банку повинне бути зорієнтоване на досягнення стратегічних цілей і завдань. Зважаючи на вплив оподаткування на фінансові результати банківських установ, недостатня увага до оцінки податкових ризиків може призвести до прийняття економічно неефективних управлінських рішень в сфері податкового менеджменту банківського сектору. Тому результатом податкового менеджменту як процесу повинно бути забезпечення оптимального співвідношення податкового навантаження з показниками ефективності діяльності банку та контрольованого рівня податкових ризиків відповідно до цілей і завдань діяльності банку.

Перелік посилань:

1. Динаміка податкового навантаження в Україні в контексті реалізації податкової реформи / за ред. Т. І. Єфименко, А. М. Соколовської. – К. : ДННУ «Академія фінансового управління», 2013. – 494 с.
2. Показники банківської системи [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=4661442&cat_id=34798593.
3. Манюк Н. А. Особливості оподаткування банківських установ в Україні / Н. А. Манюк, Т. М. Савчук // *International scientific journal*. – 2016. – № 1(2). – С. 66-69.
4. Цимбалюк І.О. Податкове навантаження, як критерій ефективності ведення податкової політики / І.О. Цимбалюк, Н.В. Вишнеvsька // *Економічний вісник університету: збірник наукових праць*. – Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – 2012. – № 19/1. – С. 183-187.
5. Податковий кодекс від 02.12.2010. – № 2755-VI. – Офіц. вид. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.